ANTONİN ARTAUD

Tiyatronun yanısıra sinemaya da büyük ilgi duymuştu Artaud. Bu iki kısa metni, yapıtı ülkemizde zaten pek az bilinen yazarın iyiden iyiye az tanınan ürünleridir.

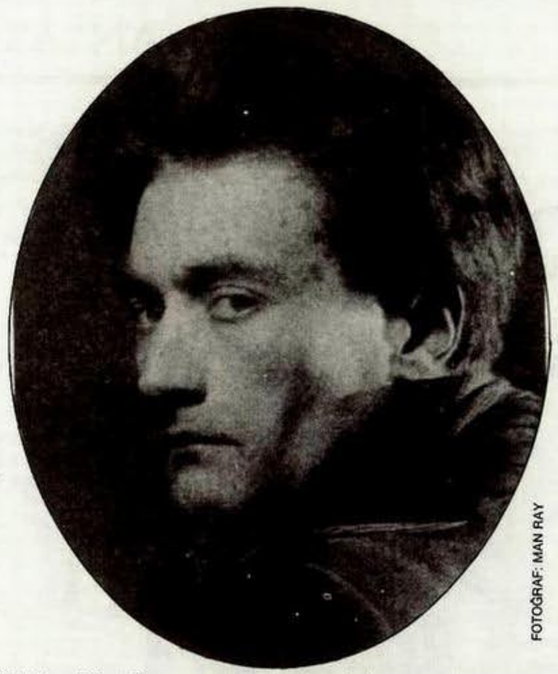

FOTOĞRAF: MAN RAY

Moğolistan Sınırındaki İki Ulus

Moğolistan sınırındaki iki ulus Avrupalı'lara anlaşılmaz gelen nedenlerden çatışır;

tüm Orta Doğu'yu birbirine katacak bir savaşa gireceklerdir;

Uluslar Topluluğu anlaşmazlığı iyice çözümsüz kılmaktan başka hiçbir işe yaramayan mesajlar yağdırır taraflara;

tüm bunların kökeninde Rus altını yatmaktadır doğallıkla;

Fransız konsolosu bu anlamsız çatışmada gizlice her türlü anlaşma zeminini yoklamış, çırpınıp durmuştur;

bir Buda rahibi biçimden çok biçem ve ifade sorunundan kaynaklanan çatışmanın ruhbilimsel nedenini açıklar ona;

hepsini yatıştıracak bir yol olmalı; bu insanlara gerçeküstü bir şiir yollanmalıdır;

bir telgraf çekerek yollamayı denerler; oysa kesilip budanmış, yavanlaşmış şiir ortalığı iyice kızıştırır;/ savaş çıkacaktır;/ tek yol kalmıştır;/ posta uçağı;/ beklenmedik bir yığın olay sonrası hedefe ulaşır.

Buda rahibiyle konsolosun arasındaki sahne, rahip adama taraflara söylemesi gereken şeyleri öğretir;

konsolos gerçeküstücülükten esinlenmiştir.

Fransız diplomatlarının omuz silkişi:

ansızın Montparnasse'a çıkagelen Poincare ve Briand arasında geçen eğlenceli sahneler;/ aşkın müdahelesi/ bir kadının müdahelesi;/ belli bir Gerçeküstücülük tanımı./ Hızın, sesin verdiği başdönmesi;/ uçağın zaman üzerinde nasıl kulaçladığı;/ havacılık için gizliciliğin sisi./ Saçmanın derin bir mantık ve paradokslarla içiçe girdiği anlaşmazlığın patafiziksel uzun çözümlemesi.

İçkili toplantılara giren Gerçeküstücülük,

alkolden bir Eiffel kulesi;

derecelerinin yüksekliklerine göre düzenlenmiş içkiler;

ordu güçlerinin ve şiddetin zihinsel müziği;

Çin'i anlarlar bu içkilerde;

saltık hızın zorunluluğu;

bir fil hortumu gibi şişen Briand'ın cigarası.

Güdümlerinde olmayan ve sarsılmayan bir alette taşınmalarından duydukları korkunç rahatsızlık,,

çarpışmada düz bir savunma hattı oluştururcasına.

O halde iletişim ve çevre koşullarındaki noksanlıklar;

titreşen pervane şiirin tozarmasına öykünür;

havanın damarları çatırdar ve büzülür.

Böylece kişisel bir şiir anlayışına varırız;

şimdiye değin tüm şiirler sözcükler toplamıydı;

resim kalıcı olmayan, sözel diyebileceğimiz bir duygu yaratmayı amaçlıyordu;

bir oyuncunun yarattığı kişilikler havada kalmıyordu;

büyüyen ve çoğalan şiirler gerek, Çin ordusuna karşı koyabilecek.

Alkolun ışıldamalarının düşü;

kentler gibi düzenlenen renkleri ve gücü;

bir diplomat için nasıl da bir tartışma alanı!

çocuk ulusların ırkı/ ve sözcüklerle sahip olduğumuz.

Bu Moğollar,/ bu Tatarlar,/ bu Afganlar,/ inanıyor musunuz onların madenler, kentler için savaştıklarına; yanılgı olur bu, sözcükler için savaşıyorlar.

Anlamının gücü,

Niteliğinin üstünlüğü.

Bir oyun oynuyorsunuz. Her tümcede, her sözcükte, en küçük titremlemede bile onbin anlam gizli. Bunlara, benzer titremlemeleri ekleyin, tüm olasılıkları hesaba katın, ne sonuç vereceğini göreceksiniz.

Konuştuklarıma bir kulak verin.

Söylediklerimin tüm ilginçliği söylemimle sınırlı gözüküyor, bir başka yanılgı bu, yüzümdeki kasların en belirsiz kımıltılarıyla sınırlı gözüküyor, kendimi içimdeki tutkuların, yaşama sevincimin devinilerine bırakarak, duygularıma biçim vererek sizin için hayallerden, bir an boyu sürecek dünyalar yaratabilirim.

Düşünün bir.

Anlatıyor söylediklerim:

Çin'in başkaldırısını,

çocuk ulusların alıklaştırılmasını,

öteki dünya korkusunu,

görünmeyen şeylerin izlenimini,

Uluslar Topluluğu'na olan inancı,

Hint dervişinin bilincini,

esinlenmek için bekleyişi,

suretini gözleyen adamı,

müneccimlik hesaplarını,

Batı'nın karşısındaki Doğu'yu,

gözleri görenin bilinçliliğini,

Amerika'nın körlüğünü,

manyetizmacının elinin şaşmazlığını,

akrobatın hareketlerindeki kesinliği,

büyücü aklının duruluğunu.

Bu dağarcıkla yerinden oynatılamayacak ne olabilir ki.

Oysa konsolos aptalın biridir;

telgraf çeker;

Fransız hükümetinin kuşkuculuğu;

çamlar deviren küçük büyücünün ortaya çıkışı;

yöneticilerimize verdiği olumlu izlenim;

Montparnasse'a yolculukları;

düşlerinde bir yazıcı gönderirler.

Ama aynı zamanda İngiltere'den kalkan gerçek bir uçak, Sovyetler'in desteklediği ülkenin karşıtına, belgelerle birlikte altın götürüyordu ve işlerin hepten sarpa sarmasından duyulan korkuyla düzen yeniden oluşuyordu.

Onsekiz Saniye

ANTONİN ARTAUD

Gece, sokakta bir kaldırımkenarında, sokak lambasının altında, karalar giyinmiş, sabit bakışlı, bastonuylaoynayan, sol elinde bir saat asılı duran bir adam. İbre saniyeleri gösterir.

Yakın planda saniyeleri gösteren saat.

Saniyeler perdede sonsuz bir yavaşlık içinde ilerler.

Onsekizinci saniyede dram sona erecektir.

Perdeye aktarılacak zaman düşünen adamın iç zamanıdır.

Olağan zaman değildir, olağan zaman onsekiz gerçek saniyedir. Perdede izlenecek olaylar adamın hayallerinden oluşacaktır. Senaryonun tüm ilginçliği, betimlenen olayların gerçekte 18 saniyede geçmelerine karşın, betimlemelerinin perdeye yansıtılmasının bir ya da iki saat sürmesidir.

İzleyici, belli bir anda adamın kafasında ardarda dizilen imgelerin akışını görecektir.

Bu adam bir aktördür. Şöhrete, en azından belirli bir üne erişmek ve çoktandır sevdiği bir kadının aşkını kazanmak üzeredir.

Tuhaf bir hastalığa yakalanmıştır. Düşüncelerini düzenleme yetisini yitirmiştir; usu duruluğunu korumaktadır ama kafasında beliren bir düşünceye dış biçim veremez, yani düşüncelerini gereken devinim ve sözcüklerle anlatamaz olmuştur.

Gerekli sözcükleri bulamaz, bir araya getiremez bir durumda, kafasında dolanan imgeler dizisiyle başbaşadır, çelişkili ve birbirleriyle ilişkisiz bir yığın imgeyle.

Bu durum, adamın başkalarının arasına karışmasına ve bir etkinlikte bulunmasına engeldir.

Adamı doktorda görürüz. Kollar kavuşuk, eller dışta kenetlidir. Doktor üzerinde dev gibi görünür. Doktor yargısını verir.

Adamı sokak lambasının altında durumunun ciddiyetini kavramış görürüz. Tanrıya lanet eder, düşünür: Tam da yaşamaya başladığım sırada başıma bunlar geldi! tam da sevdiğim kadının aşkını kazanacağım sırada, ne kadar da zor vermişti kendisini.

Çok güzel, gizemli, yüzü katı görünüşlü ve içe dönük kadını görürüz.

Adamın imgeleminde canlandırdığı kadının ruhunu görürüz.

Şatafatlı ışıklar içinde bir manzara, çiçekler.

Adamın ilenç belirten hareketi.

Ah! keşke bir başkası olabilseydi! akşamları gazetelerini satan ama usu bütünüyle yerinde, şu yoksul ve kambur gazete satıcısı olabilseydi, gerçekten uslamlayabilse, düşünebilse sonunda!

Gazete satıcısının sokaktaki kısa görüntüsü. Sonra odasında, sanki yeryüzü kütlesini taşıyormuşcasına kafası elleri arasında. Usu yerindedir gerçekten de. Şu adamın en azından usu yerindedir. Dünyayı ele geçirmeyi düşünür ve bir gün ele geçireceğine inanmakta da haklıdır.

Çünkü ZEKASINI da kullanır. Varlığının olanaklarını tanımaz, her şeyi elde etmeyi umut eder: aşk, ün, iktidar. Ve beklerken sürdürür çalışmayı ve arayışını.

Gazete satıcısını penceresinin önünde devinirken görür: Kentler ayaklarının altında kımıldamakta ve titremektedir. Yeniden masasındadır. Kitaplarla. Parmağını uzatır. Havada bir yığın kadın. Birbiri üstüne yığılı melekler.

Yalnızca tüm öteki sorunların kaynağı temel sorunu çözebilseydi, dünyayı ele geçirmeyi umut edebilirdi..

Sorunu çözümlemese bile temel sorun nedir, nelerden oluşur hiç olmazsa bunu saptayabilse, ortaya koyabilseydi..

Eee! peki ya kamburu? O zaman kamburunu da aldırtabilirdi belki de.

Kristal bir bilyenin göbeğinde gazete satıcısını görürüz. Rembrandt tarzı ışıklar. Göbekte ışıklı bir nokta. Bilye bir küreye dönüşür. Küre donuklaşır. Gazete satıcısı ortasından silinir ve bir şeytandan farksız, sırtında kamburuyla küreden çıkar.

İşte kayboldu sorunun peşinde. Dumanlı batakhanelerde görürüz onu, bilinmedik ereklerin düşlendiği toplulukların içinde. Ayinleri anımsatan toplulukların. İnsanlar ateşli söylevler çeker. Kambur bir masada dinler. Uyanık bir tavırla başını sallar. Toplulukların içinde bir kadın. Kambur tanır onu: ta kendisi! diye haykırır: Hey! tutuklayın onu! Casusluk ediyor, der. Karışıklık. Herkes ayaklanır. Kadın kaçar. Üstüne üşüşüp döverler kamburu, dışarı atarlar.

Ne yaptım? Onu ele verdim, oysa seviyorum onu! türünden sözcükler dökülür ağzından.

Kadını evinde görürüz. Babasının ayakları dibinde: Onu tanıdım. Deli o.

Aramayı sürdürürken daha ilerilere gider. Adamı bir yolda, bastonuyla görürüz. Sonra masasında, kitap karıştırırken, yakın planda bir kitap kapağı görülür: Kabbale. Birden kapı vurulur. Bir sürü adam içeri doluşur. Üstüne atılırlar. Deli gömleği giydirirler: deliler arasına götürülür. Gerçekten delirmiştir. Adamın demirlere saldıran görüntüsü. Temel sorunu bulacağım, diye haykırır, tüm öteki sorunların salkımdan sarkan meyveler gibi bağlı olduğu temel sorunu, ve o zaman:

Ne delilik kalmıştır, ne dünya, ne us, hiç ama hiç bir şey.

Ama bir devrim, hapishaneleri, tımarhaneleri siler süpürür, tımarhanelerin kapıları açılır: kurtulmuştur. Ah sen, gizemli kişi derler ona, bizimsin sen. Hepimizin efendisi, gel. Alçak gönüllülükle hayır, der onlara. Sürüklerler. Kralımız ol, derler, tahta çık. Titreye titreye tahta çıkar.

Geriye çekilirler, onu yalnız bırakırlar.

Bitimsiz sessizlik. Büyülü şaşkınlık. Birdenbire düşünür: Her şeyin efendisiyim, her şeyi elde edebilirim..

Her şeyi ele geçirebilir, evet, her şeyi usundan başka. Usuna bir türlü söz geçiremez.

Ama us dediğin nedir ki? Neden oluşur? İnsan yalnızca bedensel kişiliğine sahip olabilseydi. Tüm olanaklara sahip olmak, her şeyi ellerinle, bedeninle yapabilmek. Bu sırada, kitaplar masaya yığılır. Ve orada uyuyakalır..

Bu zihinsel düşün ortasında yeni bir Düş başlayacaktır.

Evet her şeyi yapabilmek, bir hatip, ressam, aktör olabilmek, evet, ama zaten aktör değil mi? Gerçekten de bir aktördür. İşte, işte kendini kamburuyla sahnede birlikte oynadığı sevgilisinin ayakları dibinde görür. Kamburu sahtedir: takma bir kamburdur. Sevgilisi de gerçek sevgilisi, yaşamdaki sevgilisidir.

Tıklım tıklım, görkemli bir salonda kralı locasında görürüz. Halbuki kral kişiliğini de oynayan kendisidir. Kraldır o, dinler ve kendini aynı zamanda sahnede görür. Kralın kamburu yoktur. Anlamıştır: sahnedeki kambur adam, karısını elinden alan, usunu çalan bir alçaktır, kendinin bir portresidir. Yeniden kalkar ve bağırır: Tutuklayın onu! Karışıklık. Büyük bir telaş. Aktörler ona seslenir. Karısı ona bağırır: Sen değilsin o, artık kamburun yok, seni tanıyamıyorum. Deli o! Ve aynı anda perdede iki kişiliğin birbiri içinde eridiğini görürüz. Tüm salon sütunları ve avizeleriyle sallanır. Sallantı gittikçe artar. Sallanan artalanda, yine sallanan hayaller geçmektedir, kral, gazete satıcısı, kambur, deli, tımarhane, kalabalıklar ve sonunda kendini yeniden sokak lambasının altında, sol elinde asılı saati, aynı biçimde bastonuyla oynarken bulur.

Hemen hemen onsekiz saniye geçmiştir; bir kere daha acınacak yazgısına dalıp gider, sonra duraksamadan, heyecansız, cebinden bir tabanca çıkarır ve şakağına bir kurşun sıkar.

1949 İlkbaharı

ÇEVİREN: UĞUR ÜN